

ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ МІГРАЦІЙНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МОЛОДІ
У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ¹MEASURES OF REGULATING YOUTH MIGRATION MOBILITY
IN THE CONTEXT OF PRESERVING THE REGIONAL HUMAN POTENTIAL

У статті систематизовано основні тригери міграційної мобільності молоді. На основі результатів соціологічного опитування молоді Карпатського регіону України продемонстровано диференційований вплив міграції на капіталізацію людського потенціалу (дохід, майновий стан). Емпірична економетрична модель дозволила виявити основні соціально-економічні детермінанти підвищення рівня міграційної мобільності молоді України. Обґрунтовано, що імплементація організаційно-економічних інструментів регулювання міграційної мобільності молоді регіону повинна здійснюватися за напрямками (1) покращення сфери зайнятості та балансування ринку праці; (2) розвиток сектора мікро- та малого бізнесу, (3) підвищення рівня реверсних міграційних аспірацій, (3) покращення інвестиційного клімату та розвитку ринку міграційного капіталу, (4) підвищення конкурентоспроможності освітньої сфери.

Ключові слова: молодь, міграція, мобільність, ринок праці, Карпатський регіон, людський потенціал, ринок міграційного капіталу.

The article establishes that the main reasons for the intensification of youth migration in Ukraine are the lack of a regional policy to stimulate youth employment, the creation of highly paid places, as well as the lack of a full-fledged effective organizational system for regulating migration processes. Based on the results of the sociological survey, it was identified that migration experience has a beneficiary nexus with human potential but maximizing the economic effect for the host country requires the use of measures to stimulate reverse young migration. Critical growth of youth migration mobility in the Carpathian region of Ukraine leads to an increase in the scale of intellectual migration, and a weakening of the personnel stability of the territory. It is proved that the measures for regulating youth migration and preserving the intellectual and human resources in the region should be focused on reducing the level of positive youth migration aspirations, ensuring employment and decent wages, and reducing the scale of educational migration for stationary migration. It was revealed that the lack of a national strategy for reforming the wage system, especially in creative sectors of the economy, education, science, and health care, will contribute to the young migration outflow, including highly qualified staff. The growth of incomes of youth abroad and the availability of highly paid places of work with decent conditions are the main drivers of the capitalization of human potential. Young people with low and moderate incomes abroad capitalize on the migration experience, improving their financial and economic potential. The system of the preventive toolkit for regulating youth migration mobility in the region provides for the implementation of organizational and economic measures in areas (1) improving employment and balancing the labour market; (2) the micro and small business developing, (3) increasing the level of reverse migration aspirations, (3) improving the investment climate and developing the migration capital market, (4) increasing the competitiveness of the educational sphere. The priority vectors of the progress of the migration capital market in Ukraine are increasing the investment capacity of migration capital, ensuring the target orientation of remittances to the small and medium-sized businesses, ensuring the security of remittances, and developing financial inclusion.

Key words: youth, migration, mobility, labor market, Carpathian region, human potential, migration capital market.

УДК 314.7:33.556

DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.76-28>

Мульська О.П.

д.е.н., старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу
проблем соціально-гуманітарного
розвитку регіонів
Державна установа
«Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долишнього НАН України»

Mulska Olha

Dolishniy Institute of Regional Research
of NAS of Ukraine

Постановка проблеми. Глобалізація світової економіки та спричинені нею інтеграційні процеси відкривають простір не лише для розвитку нових форм економічної взаємодії між країнами, але й розширюють перспективи реалізації і розвитку потенціалу економічно активного населення, зокрема молоді, надають можливості для віртуальної зайнятості, вільного вибору місця праці й освіти практично в будь-якому регіоні чи країні світу. Високий рівень міграційної мобільності молоді, активізація процесів трудової міграції висококваліфікованих кадрів, а також інтенсифікація інтелектуальної міграції визначаються і відкритістю національної економіки, запровадженням безвізового режиму, а також умовами військової агресії РФ проти України та соціально-економічними турбулентностями сьогодення.

Міграція молоді є найбільшою загрозою для економічного зростання, інноваційного поступу (оскільки молодь – це потенційні підприємці, які готові ризикувати та продукувати інноваційні рішення) та соціально-демографічної стійкості територій. Зокрема, значні обсяги міграційної мобільності молоді ведуть до зростання дефіциту робочої сили, наприклад лікарів і вчителів, і тим самим спричиняють формування кадрового «вакууму» і поступового регресу суспільства. Іntenсифікація міграції молоді є причиною зменшення податкових надходжень, зниження інноваційної складової конкурентоспроможності національної економіки, втрати підприємницького потенціалу та поширення неекономічних втрат (формування мультинаціональних і дистантних сімей, дефляція цінностей, звичаїв, культурно-історичної спадщини).

¹ Виконано у межах гранту НАН України дослідницькими лабораторіями/групами молодих вчених НАН України «Міграційна мобільність молоді Карпатського регіону України: проблеми збереження та розвитку людського потенціалу» (2021–2022 рр., номер державної реєстрації 0121U110514).

Високий рівень безробіття, низькі стандарти життя, обмеженість високооплачуваних робочих місць з гідними умовами праці, а також напружена політична ситуація, повномасштабна війна з РФ є основними поточними чинниками-стимуляторами зростання еміграції населення робітничих професій, трансформації сезонної трудової еміграції з України на довготривалу, освітньої еміграції – на стаціонарну. Одночасно зростання рівня привабливості освітнього середовища країн ЄС, які ведуть активну боротьбу за іноземних студентів, тільки посилюють проблеми «відтоку» талановитої молоді з України, висококваліфікованих кадрів, еміграції молодих науковців, що призводить до зростання втрат людського потенціалу, посилення демографічних, інтелектуальних і соціальних ризиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У науковому дискурсі проблема міграційної мобільності молоді представлена в основному у фокусі питань міграції робочої сили, фрагментарно – академічних й освітніх міграційних потоків. Вагомий внесок у дослідження процесів різних форм і видів міграції, теорії і практики регулювання міграційних процесів за умов формування нової економіки України належить Е. Лібановій [1; 2], У. Садовій [3; 4], О. Малиновській [5; 6]. Вітчизняні науковці в своїх працях акцентували увагу на соціально-економічній природі зовнішньої трудової міграції з України, підкреслюючи значні асиметрії доходів, рівня життя населення, дивергенції соціально-економічного розвитку країн донорів і реципієнтів людських ресурсів.

Вплив міграційних процесів на економічне зростання країни детально проаналізовано у працях О. Позняка [7], Т. Васильціва, О. Левицької [8; 9], С. Бекера [10] та ін., головним фокусом досліджень яких є каузальність міграції і соціально-економічних умов розвитку територій. Стратегічне бачення змін регіональної економіки України, моделювання її розвитку в умовах інтенсифікації міграції населення різних вікових груп представлено у працях науковців Львівської школи регіоналістики [11; 12; 13; 14]. Причинно-наслідковий зв'язок міграції молоді та поступу соціально-демографічної сфери країни доведений у наукових працях І. Бараняка [15], В. Бідака [16], М. Біль [17], О. Риндзак [18].

Питання інтелектуальної міграції широко розвинуті у дослідженнях Б. Волмера [19], С. Вовчаніча [20] та Л. Дідківської [21], у яких доведено що неконтрольована міграційна мобільність молоді призводить до поглиблення демографічної кризи, зростання дефіциту кваліфікованих фахівців і перспективної здібної молоді, посилення фіскального навантаження на працездатне населення та погіршення якості соціальних програм, інноваційного регресу.

Постановка завдання. Метою статті є аргументація організаційно-економічних інструментів регулювання міграційної мобільності молоді у проєкції збереження людського потенціалу Карпатського регіону України.

Виклад основного матеріалу. Інтенсифікація міграційної мобільності молоді в регіонах України, особливо у прикордонних територіях, призводить до значних втрат людського потенціалу, що в значній мірі також обумовлено загостренням наявних та активізацією нових системних деструктивних чинників соціально-економічної сфери регіонів та країни загалом. Зокрема це проблеми самостійного задоволення потреб і реалізації прав молоді внаслідок лімітованого доступу до соціальних ресурсів або потрапляння до особливо складних соціальних умов. Відтак, розвиток людського потенціалу молоді слугує індикатором поточного стану та потенційних наслідків міграційної мобільності.

За результатами соціологічного дослідження відділу проблем соціально-гуманітарного розвитку регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України», проведеного у жовтні 2021 р. – січень 2022 р. на предмет визначення впливу зовнішньої міграції молоді на розвиток та капіталізацію людського потенціалу (на прикладі Карпатського регіону України) [22], доведено, що високий рівень міграційного потенціалу населення в країні, зокрема у Львівській області, обумовлений несприятливими соціально-економічними чинниками та нестабільністю суспільно-політичного становища, що підтверджують результати дослідження. Так, 23,9% і 34,4% опитаних респондентів-молоді ідентифікували свій рівень доходів «до» міграції як найнижчий (рис. 1). Низький рівень оплати праці та відсутність робочих місць, дивергенція України та країн-реципієнтів людських ресурсів щодо розвитку системи заробітної плати і ринку праці, у тому числі темпів створення нових високооплачуваних робочих місць, є домінуючими чинниками зростання міграційного потенціалу і тригером трудової міграції молоді. Примітно, що спостерігається значна диференціація у частці опитаних з помірним рівнем доходів в Україні та за кордоном. Так, в Україні помірний рівень доходів мали 29,2% респондентів-молоді, а за кордоном – 9,6%. За результатами опитування незначна частина молодих осіб мали високий і найвищий рівень доходів в Україні (12,0% і 0,5% відповідно). Натомість, міграція однозначно покращила фінансовий стан молоді. 49,8% і 39,2% опитаних ідентифікували свій рівень доходів як високий і найвищий відповідно.

Відсутність національної стратегії реформування системи оплати праці, особливо у креативних галузях економіки, сферах освіти, науки та охорони здоров'я, сприятиме «відтоку» молоді, у тому числі висококваліфікованих кадрів. Так,

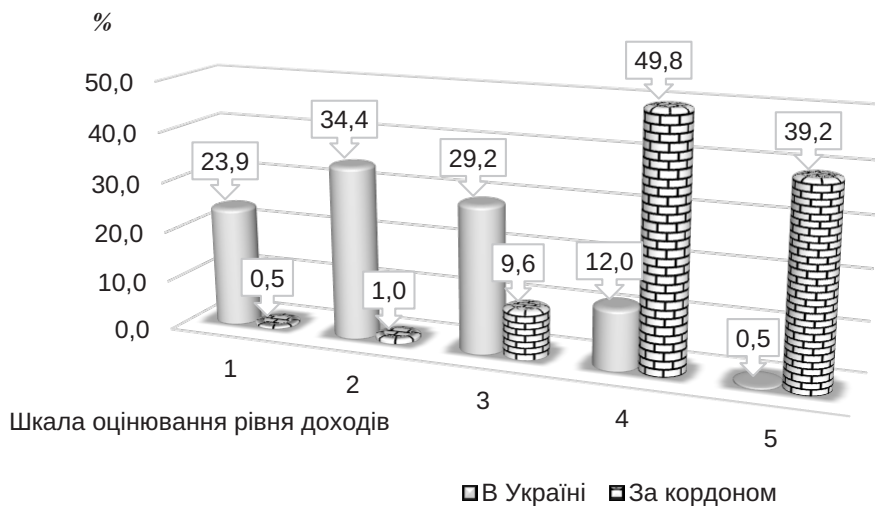

Рис. 1. Диференціація рівнів доходу молоді з міграційним досвідом, %

Джерело: за результатами соціологічного обстеження молоді Карпатського регіону України [14]

зростання доходів молоді за кордоном і наявність високооплачуваних місць праці з гідними умовами є основними драйверами капіталізації людського потенціалу. Як свідчать отримані результати соціологічного опитування диференціація впливу міграції на рівень доходів молоді є значною. Спостерігається зростання на 37,8 в.п. і 38,8 в.п. високого і найвищого рівнів доходів мігрантів (шкала оцінювання «4» і «5» відповідно). Відтак, молодь із низьким і помірним рівнем доходів за кордоном капіталізує міграційний досвід, покращуючи свій фінансово-економічний потенціал.

Ідентична ситуація спостерігається з рівнем капіталізації людського потенціалу мігранта у проекції майнового стану. Так, 21,5% і 32,1% опитаних вказали, що в Україні рівень їхнього фінансово-майнового стану був найнижчий і низький (шкала оцінювання «1» і «2» відповідно). Помірний рівень майнового стану в Україні мали 32,5% респондентів. Міграція сприяла зростанню доходів молоді, відтак, і покращенню майнового стану (рис. 2). 40,2% і 29,7% опитаної молоді «після» міграції ідентифікували рівень майнового стану як високий і найвищий відповідно (шкала оцінювання «4» і «5»). Міграційний дохід дозволив молоді придбати нове житло або зробити ремонт, купити автомобіль чи інші цінні речі.

Міграційний капітал є основним чинником розвитку людського потенціалу молоді з міграційним досвідом. Розвиток ринку міграційного капіталу в Україні може сприяти ефективній капіталізації людського потенціалу молоді з міграційним досвідом як в Україні, так і за кордоном, водночас – розвитку соціально-економічної системи регіону. Так, міграція сприяла покращенню матеріального стану молоді на високому та найвищому рівнях (27,3 в.п. і 28,7 в.п. відповідно).

Ефективність державної і регіональної політик у сфері регулювання міграційної мобільності молоді залежить від повноти, надійності та компаративності даних, застосування яких позитивно впливає на процес прийняття рішень органів влади у сфері міграції. Проблема інформаційно-аналітичного й інституційно-організаційного забезпечення моніторингу міграції населення усіх вікових груп, форм, видів міграційної мобільності в Україні загалом і в Львівській області зокрема залишається актуальною, особливо у період структурних реформ економіки та в умовах війни. Насамперед, у регіональному вимірі відсутні бази даних щодо основних структурно-динамічних характеристик і параметрів міграційної мобільності молоді, потенційних і реальних масштабів, міграційних векторів, соціально-демографічних характеристик молоді-мігрантів, а також обсягів грошових переказів мігрантів у регіональні економіки. Фрагментарність системи моніторингу міграційної мобільності є методичним вакуумом у процесі розробки програм у сфері рееміграції молоді та висококваліфікованих кадрів, інтеграції й адаптації мігрантів, а також для оцінювання впливу міграції молоді на людський потенціал регіону та країни. Без повної і своєчасної інформації щодо міграції населення, особливо молоді, унеможливорюється оцінювання поточного попиту та пропозиції робочої сили на національному і регіональних ринках праці, а також знижується ефективність реалізації соціальних програм та демографічної політики.

Відтак, основними причинами інтенсифікації міграції молоді в Україні є несформованість єдиної цілісної системи інституційно-організаційного забезпечення планування і програмування міграційної політики, державної політики активізації економічної активності молоді, а також відсутність

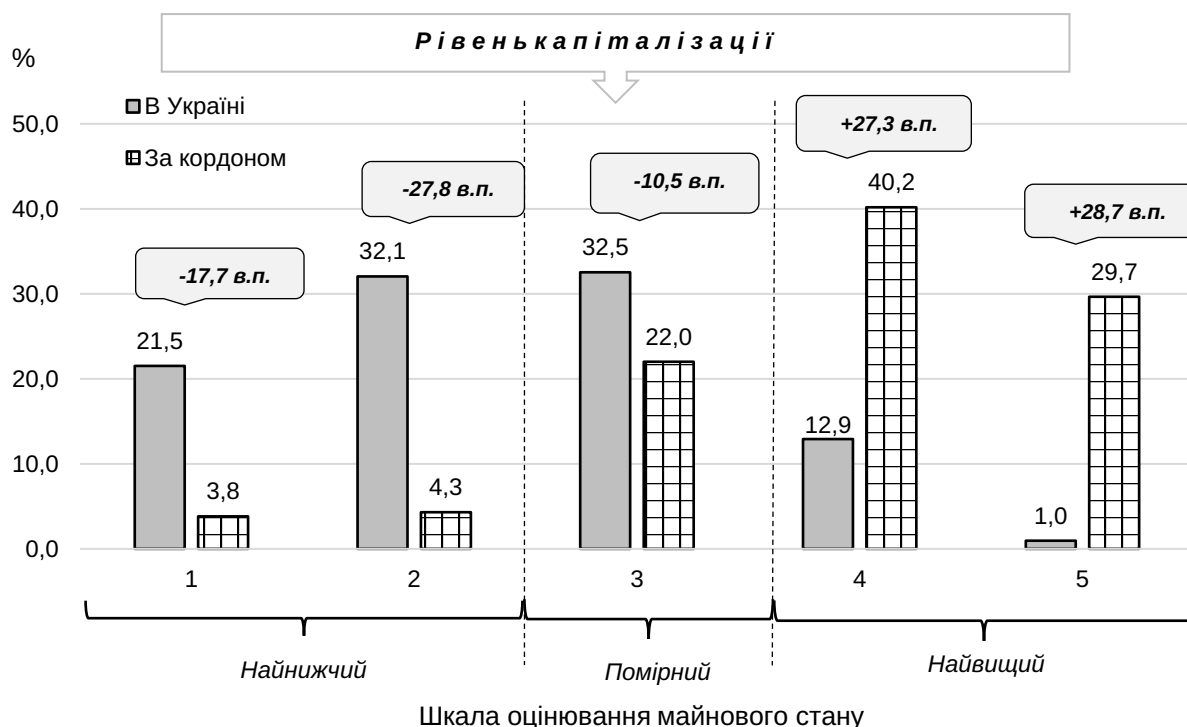

Рис. 2. Майновий стан молоді Карпатського регіону України: диференційований підхід, %

Джерело: за результатами соціологічного обстеження молоді Карпатського регіону України [14]

повноцінної ефективної організаційної системи регулювання міграційних процесів. Несформований регіональний моніторинг й інформаційно-аналітичне забезпечення обліку обсягів і структурно-динамічних характеристик міграції молоді, зокрема у розрізі освітньо-кваліфікаційних характеристик, не сприяють розробці ефективних інструментів стримування міграції молоді. Недостатній рівень співпраці та координації діяльності освітньо-наукових установ і бізнесу веде до відсутності спільних міждержавних, освітніх, суб'єктів науково-дослідних і бізнес-проектів, що одночасно з відсутністю достатніх стимулів для економічної активності молоді, посилює соціально-економічні чинники мотивації до зовнішньої міграції і посилює готовність молоді до виїзду за кордон на постійне місце проживання.

В умовах розвитку глобалізаційних процесів і посиленої конвергенції економічних і соціальних систем, національних освітньо-наукових сфер, ринків праці, дифузії діджиталізації у всі сфери суспільного життя зовнішня міграція молоді трактується як системний процес із визначеними позитивними та негативними наслідками як для країни донора, так і для країни реципієнта. Нерегульована інтенсифікація зовнішніх міграційних потоків молоді з України призводить до зростання ризикогенності у сфері забезпечення інтелектуально-трудового потенціалу територій, втрати значних обсягів прошарку креативного та інтелектуального населення, загострення проблем демографічного відтворення,

зменшення кількості осіб у репродуктивному й економічно активному віці, нівелювання ролі сім'ї, посилення структурних дисбалансів на національному та регіональному ринках праці, а також диспропорцій у сфері освіти, науки й інновацій.

Інструменти регулювання міграції молоді та збереження людського потенціалу Карпатського регіону України повинні бути орієнтовані на зменшення рівня позитивних міграційних аспірацій молоді, вирішення проблем працевлаштування і низького рівня оплати праці, зменшення масштабів освітніх міграційних процесів із метою стаціонарної міграції. Засоби регіональної політики регулювання міграційних процесів у частині стримування міграції молоді повинні бути орієнтовані на мінімізацію впливу push-чинників середовища міграції, що посилює міграційну активність молоді, а також створення високих конкурентних переваг регіональних освітніх систем і сфери наукових розробок. Особливо ефективізація інструментів регулювання міграції молоді повинна бути зосереджена у сферах зайнятості, малого бізнесу та системи оплати праці, що і підтверджено результатами емпіричного дослідження (формула 1).

$$\Delta Migr_t^{youth} = (1.157 + (0.300^*)^+) (0.549 + (0.143^*)^+) Unempl_t + (0.504 + (0.143^*)^+) CPI_t - (0.565 + (0.186^*)^+) Units_t - (0.670 + (0.228^*)^+) Income_t$$

$R^2 = 0.987 \quad DW = 2.14$ (1)

де $Migr_t^{youth}$ – обсяги еміграції молоді у t-період часу, де $Unempl_t$ – рівень безробіття у t-період часу; CPI_t – індекс споживчих цін у t-період часу; $Units_t$ – кількість суб'єктів малого бізнесу у t-період часу; $Income_t$ – наявний дохід населення у t-період часу.

Забезпечення високооплачуваною працею і економічна стабільність в країні однозначно стримуватимуть еміграцію молоді, зокрема зниження рівня безробіття на 1% дозволить скороти темпи зовнішньої міграції молоді на 0,55%. Примітно, що пожвавлення підприємницького середовища та реалізація раціональної системи оподаткування буде стимулом для креативної молоді розвивати та реалізувати свій потенціал в Україні (збільшення кількості малих підприємств на 1% сприятимуть зменшенню міграції молоді на 0,57%). Задля зменшення інтенсивності міграції молоді, а відтак результативного її регулювання задля забезпечення економічного зростання, а, відтак, збереження людського потенціалу, виникає необхідність розробки системи організаційно-економічних інструментів за відповідними векторами економічного відродження.

Варто зауважити, що ключовими інструментами регулювання міграції молоді задля збереження кадрового потенціалу регіону є інституційно-організаційні (запровадження системи програмування міграційної політики, покращення організаційної системи регулювання міграційних процесів, реалізація моніторингу трудової і освітньої міграції молоді, активізація діяльності щодо підготовки і реалізації спільних міждержавних освітніх, науково-дослідних та бізнес-проектів), економічні (стимулювання економічної активності молоді, реформування системи оплати праці, балансування ринку праці, створення високооплачуваних робочих місць, технологічна модернізація промисловості).

Задля підсилення ефективності державної політики управління міграції молоді в Україні варто узгодити стратегічні пріоритети державного регулювання міграційними процесами відповідно до умов мінливого економічного середовища, зокрема сформувати механізми проактивного управління міграційними потоками в проекції забезпечення розвитку інфраструктури у сфері міграції, підвищення ефективності системи інституціональних засобів регулювання міграційної мобільності молоді (рис. 3). Ключового значення набуває імплементація економічних інструментів регулювання міграції молоді у фокусі створення сприятливих соціально-економічних умов для розвитку мікро- та малого бізнесу, а також покращення інвестиційного клімату. Реалізація цих напрямів сприятиме мотивуванню молоді щодо ефективного використання міграційного капіталу та спрямуванні міграційних трансфертів у реальний сек-

тор економіки, розвитку інфраструктури захисту і обслуговування таких фінансових активів.

Враховуючи обсяги та стабільність надходжень міграційних трансфертів в економіку України, а також їх антициклічний характер в умовах економічних потрясінь, розвиток ринку міграційного капіталу в Україні залежить від ефективності імплементації спеціальних інструментів регулювання грошових переказів. Зокрема, це моніторинг міграційних трансфертів, розвиток електронних роздрібних платіжних систем, зниження трансакційних витрат на здійснення грошових переказів, забезпечення широкого доступу мігрантів до фінансової системи, стимулювання ефективного використання міграційних трансфертів. Так, моніторинг, у т.ч. прогнозування надходжень грошових переказів мігрантів, дозволить сформувати інформаційно-аналітичну базу даних щодо обсягів, коридорів і каналів міграційних трансфертів, їх характеру (наприклад, циклічності), а також каузальності взаємозв'язків грошових надходжень мігрантів і рівнів бідності, соціальної нерівності, економічного зростання територій. Водночас цифрові трансформації у системі платіжних операцій вимагають розробки нових електронних платформ і формування новітніх засобів переказів, наприклад, на платіжні картки, рахунки мобільних телефонів або онлайн рахунки.

Поглиблення діджиталізації економіки та широке застосування цифровізаційних процесів у фінансовій системі, дифузія інновацій у банківський сектор і сферу бізнесу є драйверами розвитку ринку міграційного капіталу, що комплементарно вимагає внесення відповідних правок у нормативно-правові акти щодо управління трудовою міграцією, зокрема розвитку фінансової інклюзії серед мігрантів. Варто наголосити, що практика розвитку віртуальних платформ міграційних трансфертів поширена у тих країнах світу, які є донорами людських ресурсів (наприклад, M-Pesa – технологія мобільних грошових переказів у Kenii, Zain Zap, Banglalink – міжнародна он-лайн платформа грошових переказів у межах міграційних коридорів Велика Британія – Kenia, Бангладеш – Індія).

Політика щодо розвитку ринку міграційного капіталу в Україні має формуватися за такими основними напрямками, як управління міграційними трансфертами у проекції розвитку формальних каналів грошових переказів, масштабування переказів міграційних трансфертів, стимулювання ефективного використання грошових переказів мігрантів і цільового спрямування переказів у реальний сектор економіки. Пріоритетними векторами поступу ринку міграційного капіталу в Україні є підвищення інвестиційної спроможності міграційного капіталу, забезпечення цільової спрямованості міграційних трансфертів у сектор

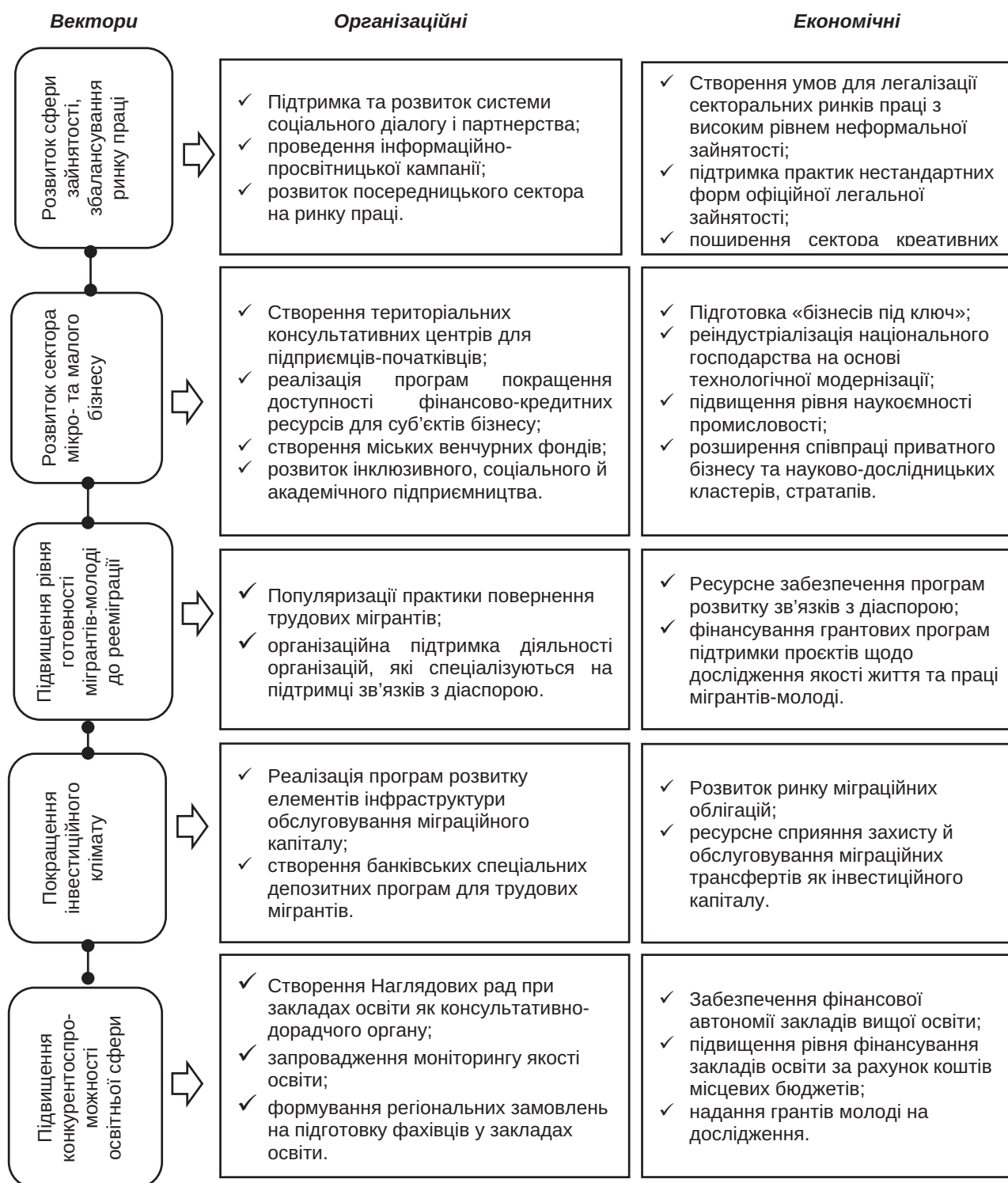

Рис. 3. Організаційно-економічні інструменти регулювання міграційної мобільності молоді у контексті збереження людського потенціалу регіону

Джерело: авторська розробка

мало та середнього бізнесу, гарантування стійкості ринку (безпека міграційних трансфертів) і розвиток фінансової інклюзії.

Висновки з проведеного дослідження. В Україні спостерігається критичне зростання міграційної активності молоді України, що призводить до «відтоку» молоді, збільшення масштабів

інтелектуальної міграції, послаблення кадрової стійкості країни. Встановлено, що високий рівень позитивних міграційних аспірацій серед молоді обумовлений несприятливими соціально-економічними чинниками та нестабільністю суспільно-політичного становища країни. За результатами емпіричного та соціологічного дослідження дове-

дено, що інструменти регулювання міграції молоді та збереження інтелектуально-кадрового потенціалу України повинні бути орієнтовані на зменшення рівня позитивних міграційних аспірацій молоді, забезпечення працевлаштування і гідної оплати праці, зменшення масштабів освітніх міграційних процесів із метою стаціонарної міграції.

Система превентивних інструментів регулювання міграційної мобільності молоді передбачає реалізацію таких організаційно-економічних інструментів: покращення сфери зайнятості (підтримка та розвиток системи соціального діалогу і партнерства, розвиток посередницького сектора на ринку праці, та ін.), розвиток сектора мікро- та малого бізнесу (реалізація програм покращення доступності фінансово-кредитних ресурсів для суб'єктів бізнесу, створення венчурних фондів, розвиток інклюзивного, соціального й академічного підприємництва, підвищення рівня наукоємності промисловості та ін.), підвищення рівня готовності мігрантів-молоді до рееміграції (покращення ресурсного забезпечення програм розвитку зв'язків з діаспорою, фінансування грантових програм підтримки проєктів щодо дослідження якості життя, праці та ін.), покращення інвестиційного клімату (реалізація програм розвитку елементів інфраструктури обслуговування міграційного капіталу, створення банківських спеціальних депозитних програм для трудових мігрантів, розвиток ринку міграційних облігацій та ін.), підвищення конкурентоспроможності освітньої сфери (запровадження моніторингу якості освіти, формування регіональних замовлень на підготовку фахівців у закладах освіти та ін.).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Libanova E. Labour migration from Ukraine: key features, drivers and impact. *Economics and Sociology*. 2019. Vol. 12(1). С. 313–328. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2019/12-1/19>.
2. Лібанова Е. М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки. *Демографія та соціальна економіка*. 2018. № 2. С. 11–26. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2018.02.11>.
3. Регіональна міграційна політика та механізми її реалізації / Інститут регіональних досліджень НАН України; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2011. 528 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20110802f.pdf>.
4. Міграція в умовах трансформації регіональних ринків праці України: механізми регулювання. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»; наук. ред. У. Я. Садова. Львів, 2019. 263 с.
5. Малиновська О. Міграційна політика України: стан і перспективи розвитку: аналітична доповідь. Київ: НІСД, 2010. 32 с. URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/malinovska79a87.pdf.
6. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія.

Київ: НІСД, 2018. 472 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-07/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf.

7. Pozniak O. (2012). External labour migration in Ukraine as a factor in socio-demographic and economic development. Technical Report, Migration Policy Centre, CARIM-East Research Report, 2012/14. URL: <https://cadmus.eui.eu//handle/1814/24857>.

8. Lupak R., Miziuk B., Zaychenko V., Kunytskalliash M., Vasylytsiv T. Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. Vol. 8(1). P. 70–88. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>.

9. Vasylytsiv T., Mulska O., Levytska O., Kalyta O., Kohut M., Biletska I. External migration and endogenous development nexus: challenges for the sustainable macroeconomic policy. *Estudios de Economia Aplicada*. 2021. Vol. 39(8). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i8.4770>.

10. Becker S., Ferrara A. Consequences of forced migration: A survey of recent findings. *Labour Economics*. 2019. Vol. 59. P. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2019.02.007>.

11. Васильців Т. Г. *Міграційна активність населення Карпатського регіону України: тенденції, загрози, методи регулювання*: наукове видання. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2020, 128 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200047.pdf>.

12. Васильців Т. Г. *Міграційна активність населення Карпатського регіону України: нова емпірика та пріоритети регулювання*: монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2021. 293 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20210002.pdf>.

13. Васильців Т. Г., Мульська О. П. Напрями та інструменти економічного механізму державного регулювання міграційних процесів в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2021. № 2 (82). С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-3>.

14. Біль М. М., Мульська О. П., Бараняк І. Є., Махонюк О. В., Карп'як М. О. Оцінювання впливу міграційної мобільності молоді на людський потенціал Карпатського регіону: електронне наукове видання. НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2021. 67 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20210035.pdf>.

15. Мульська О. П., Бараняк І. Є., Іванюк У. В., Колосінська М. І. Соціально-демографічні чинники та міграційні процеси населення Карпатського регіону. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/68.pdf.

16. Bidak V. Ya., Baranyak I. Ye. Risk-generating features of the growing external migration activity of the population of the Carpathian region. *Регіональна економіка*. 2021. №1(99). С. 44–54. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-5>.

17. Bil M., Barna M., Zbarska A. Migration and human development in Ukraine: features of interaction and priorities of state regulation. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7(3). P. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.03.01>.

18. Риндзак О. Міграційна політика в Україні: виклики та інтеграційні перспективи: монографія. Львів: Каменяр, 2019. 420 с.

19. Vollmer B., Malynovska O. Ukrainian Migration Research Before and Since 1991. *Ukrainian Migration to the European Union*. 2016. Cham: Springer (pp. 22–32). DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-41776-9_2.

20. Вовканич С. Й., Бідак В. Я., Левицька О. О. Інтелектуальна міграція населення у контексті соціо-гуманістичної парадигми української національної ідеї. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2012. № 4. С. 241–250.

21. Дідківська Л. В. Причини і наслідки інтелектуальної міграції в Україні. *Економіка України*. 2020. № 3. С. 65–76. DOI: doi.org/10.15407/economyukr.2020.03.065.

22. Біль М. М., Махонюк О. В., Мульська О. П., Бараняк І. Є., Карп'як М. О. Міграційна мобільність молоді: результати соціологічного дослідження та нові виклики аналізу в умовах війни: науково-аналітичне видання / НАН України. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 72 с.

REFERENCES:

1. Libanova, E. (2019) Labour migration from Ukraine: key features, drivers and impact. *Economics and Sociology*, no. 12(1), pp. 313–328. DOI: <https://doi.org/10.14254/2071-789X.2019/12-1/19>.

2. Libanova E. M. (2018) Zovnishni trudovi mihratsii ukraintsev: masshtaby, prychny, naslidky [Modern labor migration of Ukrainians: scale, causes, consequences]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, no. 2, pp. 11–26. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2018.02.11>.

3. Sadova, Ya. (Ed.) (2011) Rehionalna mihratsiina polityka ta mekhanizmy yii realizatsii [Regional Migration Policy and Implementation Mechanisms]. Instytut rehionalnykh doslidzhen NAN Ukrainy, 528 p. Available at: <http://ird.gov.ua/irdp/p20110802f.pdf>.

4. Sadova, Ya. (Ed.) (2019) Mihratsiia v umovakh transformatsii rehionalnykh rynkiv pratsi Ukrainy: mekhanizmy rehulivannia [Migration in the conditions of transformation of regional labor markets of Ukraine: mechanisms of regulation]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy»: Lviv, 263 p.

5. Malynovska O. (2010) Mihratsiina polityka Ukrainy: stan i perspektyvy rozvytku: analitychna dopovid [Migration policy of Ukraine: state and prospects for development: analytical update]. Kyiv: NISD, 32 p. URL: www.niss.gov.ua/content/articles/files/malynovska79a87.pdf.

6. Malynovska O.A. (2018) Mihratsiina polityka: hlobalnyi kontekst ta ukraïnski realii: monohrafiia [Migration policy: global context and Ukrainian realities: monograph]. Kyiv: NISD, 472 p. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-07/Migration_Politic_Print-fin-3178a.pdf.

7. Pozniak, O. (2012) *External labour migration in Ukraine as a factor in socio-demographic and economic development*. Technical Report, Migration Policy

Centre, CARIM-East Research Report, 2012/14. URL: <https://cadmus.eui.eu/handle/1814/24857>.

8. Lupak, R., Mzyuk, B., Zaychenko, V., Kunytska-Il'ias, M., & Vasylytsiv, T. (2022) Migration processes and socio-economic development: interactions and regulatory policy. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, no. 8(1), pp. 70–88. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.01.04>.

9. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Levytska, O., Kalyta, O., Kohut, M., & Biletska, I. (2021) External migration and endogenous development nexus: challenges for the sustainable macroeconomic policy. *Estudios de Economia Aplicada*, no. 39(8). DOI: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i8.4770>.

10. Becker, S., & Ferrara A. (2019) Consequences of forced migration: A survey of recent findings. *Labour Economics*, no. 59, pp. 1–16. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2019.02.007>.

11. Vasylytsiva T. H. (2020) Mihratsiina aktyvnist nase-lennia Karpatskoho rehionu Ukrainy: tendentsii, zah-rozy, metody rehulivannia: naukove vydannia [Migration activity of the population of the Carpathian region of Ukraine: trends, threats, methods of regulation: scientific knowledge]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 128 p. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20200047.pdf> Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20200047.pdf>.

12. Vasylytsiv T. H. (2021) Mihratsiina aktyvnist nase-lennia Karpatskoho rehionu Ukrainy: nova empyryka ta priorityety rehulivannia: monohrafiia [Migration activity of the population of the Carpathian region of Ukraine: new empiric and priority regulation: monograph]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M.I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 293 p. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20210002.pdf>.

13. Vasylytsiv T. H., Mulska O. P. (2021) Napriamy ta instrumenty ekonomichnoho mekhanizmu derzhavnoho rehulivannia mihratsiinykh protsesiv v Ukraini [Directly and tools for the economic mechanism of state regulation of migration processes in Ukraine]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi*, no. 2 (82), pp. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-3>.

14. Bil M. M., Mulska O. P., Baraniak I. Ye., Makhoniuk O. V., Karpiak M. O. (2021) Otsiniuvannia vplyvu mihratsiinoi mobilnosti molodi na liudskyi potentsial Karpatskoho rehionu: elektronne naukove vydannia [Evaluation of the impact of migratory mobility of young people on the human potential of the Carpathian region: electronic scientific knowledge.]. NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 67 p. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20210035.pdf>.

15. Mulska O. P., Baraniak I. Ye., Iva-niuk U. V., Kolosinska M. I. (2019) Sotsialno-demohra-fichni chynnyky ta mihratsiini protsesy nase-lennia Karpatskoho rehionu [Socio-demographic officials and migration processes of the population of the Carpathian region]. *Efektivna ekonomika*, no. 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/68.pdf.

16. Bidak V. Ya., Baranyak I. Ye. (2021) Risk-gener-ating features of the growing external migration activity of the population of the Carpathian region [Risk-gener-ating features of the growing external migration activity of the population of the Carpathian region]. *Rehionalna ekonomika*, no. 1(99), pp. 44–54. DOI: <https://doi.org/>

10.36818/1562-0905-2021-1-5.

17. Bil M., Barna M., Zbarska A. (2021) Migration and human development in Ukraine: features of interaction and priorities of state regulation [Migration and human development in Ukraine: features of interaction and priorities of state regulation]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*, vol. 7(3), pp. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.03.01>.

18. Ryndzak O. (2019) *Mihratsiina polityka v Ukraini: vyklyky ta intehratsiini perspektyvy: monohrafiia* [Migration policy in Ukraine: wikis and integration prospects: monograph]. Lviv: Kameniar, 420 p.

19. Vollmer, B., & Malynovska, O. (2016) *Ukrainian Migration Research Before and Since 1991. Ukrainian Migration to the European Union*. Cham: Springer, pp. 22–32. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-41776-9_2.

20. Vovkanych S. I., Bidak V. Ia., Levytska O. O. (2012) *Intelektualna mihratsiia naseleння u konteksti sotsiohumanistychnoi paradyhmy ukrainskoi nat-*

sionalnoi idei [Intellectual migration of the population in the context of the socio-humanistic paradigm of the Ukrainian national idea]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, no. 4, pp. 241–250.

21. Didkivska L. V. (200) *Prychyny i naslidky intelektualnoi mihratsii v Ukraini* [Causes and consequences of intellectual migration in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3, pp. 65–76. DOI: doi.org/10.15407/economyukr.2020.03.065.

22. Bil M. M., Makhoniuk O. V., Mulska O. P., Baraniak I. Ye., Karpiak M. O. (2022) *Mihratsiina mobilnist molodi: rezultaty sotsiolohichnoho doslidzhennia ta novi vyklyky analizu v umovakh viiny: naukovo-analitychne vydannia* [igration mobility of young people: results of sociological research and new research analysis in the minds of war: scientific and analytical vision]. NAN Ukrainy. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy». Lviv, 72 p.